

УДК 343.98: 343.131
DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-684-690

Володимир ПРИЛОВСЬКИЙ[©]
кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СПОСОБІВ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Досліджено деякі аспекти криміналістичної характеристики втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність. Розглянуто спосіб вчинення кримінального правопорушення як елемент криміналістичної характеристики вказаного протиправного діяння, а також зв'язок з іншими елементами. Розглянуто погляди вчених щодо формулювання та трактування вказаного елемента криміналістичної характеристики стосовно як протиправної (злочинної) діяльності загалом, так і окремих видів кримінальних правопорушень.

Визначено основні способи втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність, зокрема: використання або погроза використання фізичного насильства (побиття, завдання тілесних ушкоджень); психічний примус (погроза завдати матеріальних збитків, зганьбити в очах однолітків та товаришів, залякування); зловживання особою матеріальною або іншою залежністю від неї неповнолітнього; компрометація чи шантажування (погроза видати компрометуючу інформацію інтимного чи особистісного характеру); обіцянка винагороди за вчинене протиправне діяння; розпалювання низьких почуттів (помсти, заздрості).

Ключові слова: неповнолітній, протиправна діяльність, криміналістична характеристика, розслідування, втягнення, спосіб (способи), кримінальне правопорушення.

Постановка проблеми. Сучасні процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність отримання істинної інформації, її аналізу, систематизації та використання з метою реформування не тільки певних структур та організацій, а й законодавства загалом. Вкрай важливим елементом функціонування суспільства є його моральні цінності та забезпечення їх належної реалізації громадянами. При цьому одним з найбільш небезпечних кримінальних правопорушень не тільки проти моральності, а й з упевненістю можна зазначити – і для суспільства в цілому – є втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність [19, с. 106]. Серед них втягнення осіб у зайняття жебрацтвом, азартними іграми, пияцтво тощо за кількістю проявів досить різко виділяється безпосереднє вчинення протиправної діяльності, особливо в кримінальному напрямку. Особливу занепокоєність викликає те, що серед найбільш поширених протиправних діянь, в які втягуються неповнолітні, треба назвати крадіжки, грабежі, незаконний обіг наркотичних засобів, хуліганство. З огляду на те, що досліджувана категорія кримінальних правопорушень вчиняється до досягнення особами повноліття, це зумовлює негативні зміни у свідомості останніх, вказане стає так званою «початковою школою» злочинців, що в подальшому призводить до рецидивів кримінальних протиправних проявів і непередбаченого поширення відвертої злочинності. Одразу треба наголосити на значенні проведення системного аналізу об'єктивних умов, в яких здійснюється втягнення в злочинне діяння, а також його способів. Тому розгляд вказаного елемента криміналістичної характеристики є необхідним та своєчасним.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Серед науковців, які у своїх роботах розглядали питання способів вчинення злочину, треба виділити таких: Р. Белкін, В. Гацелюк, В. Журавель, С. Зав'ялов, Г. Зуйков, А. Ікаєв, Д. Кирюха, В. Колмаков, В. Коновалова, В. Кудрявцев, М. Куратченко, О. Полікашина, О. Сажаєв, М. Салтевський, О. Сокол, В. Соловійов, В. Тіщенко, Д. Флорія й інші. Але в їх роботах способи втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність як елемент криміналістичної характеристики докладно досліджувались частіше з кримінально-

© В. Приловський, 2020
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-4490-6301>
k_ksmp@dduvs.in.ua

правового чи кримінологічного погляду. Треба зазначити, що способи втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність потребують комплексного підходу до дослідження через призму вивчення різних думок науковців та емпіричного матеріалу.

Метою статті є проведення криміналістичного аналізу способів під час розслідування втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Способи втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність треба вважати одним з центральних елементів у структурі криміналістичної характеристики цієї категорії кримінальних правопорушень. Це пояснюється низкою факторів, зокрема тим, що конкретні способи втягнення зумовлюють відповідну слідову картину. Крім того, певні способи притаманні визначеним групам втягувачів, а також спрямовані на відповідні віктимологічні групи неповнолітніх потерпілих. Тому ми вважаємо за необхідне дослідити повною мірою визначений елемент криміналістичної характеристики.

Стосовно визначення способу вчинення кримінального правопорушення, то, наприклад, Г. Зуйков формулює визначену категорію як систему взаємозумовлених рухливо детермінованих дій, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування злочину, що пов'язані з використанням відповідних знарядь і засобів, а також часу, місця та інших сприятливих обставин об'єктивної обстановки вчинення злочину [1, с. 9]. Зі свого боку, С. Зав'ялов на основі власного дослідження вирішив акцентувати на тому, що означена категорія являє собою тріаду способів готування, вчинення та приховування злочину [2, с. 5].

Також вважаємо слушною думку науковців, які відзначають, що способу вчинення кримінального правопорушення притаманні індивідуальна визначеність, відносна стійкість та відображення в навколишньому середовищі у вигляді слідів. Це дозволяє ідентифікувати злочинця за ознаками способу вчинення злочину [3, с. 28]. Зокрема, Д. Кирюха вказує на те, що типовий спосіб вчинення злочину та інформація про нього слугують побудові та висуненню версій, плануванню розслідування, розробці тактики провадження окремих слідчих (розшукових) дій, визначенню напрямів криміналістичної профілактики злочинів [4, с. 354].

А вже В. Кудрявцев, з огляду на власні кримінально-правову та кримінологічну позиції розглядає визначений термін як спосіб вчинення злочину, як сукупність прийомів, які злочинець використовує, реалізуючи свої наміри [5, с. 110].

Ми вважаємо доречною думку В. Журавля, який акцентує на тому, що знання типових способів вчинення необережних вбивств дозволяє ефективно застосовувати одну з найбільш ефективних та практичних схем їх розслідування, яка представляється автором у послідовності: від слідів злочину – до способу вчинення злочину; від способу вчинення злочину – до особи злочинця [6, с. 28].

Треба акцентувати на тому, що для процесу планування розслідування втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність найбільше значення мають повноструктурні способи. Тому ми підтримуємо позицію М. Салтевського, який наголошував на обов'язковому встановленні структурних способів у розслідуваному злочині, що дозволяє слідчому найбільш повно виявляти його сліди, прогнозувати взаємозв'язок між ними, що нерідко веде до розкриття злочину [7, с. 425].

Поділяючи наукові вищевказані погляди вчених, ми вважаємо, що спосіб вчинення кримінального правопорушення налічує низку складових, зокрема, підготовку, безпосереднє вчинення та приховування. Крім того, треба вказати, що під час вчинення досліджуваного діяння у більшості випадків має місце повноструктурний склад способу, адже здебільшого (97 %) мають місце елементи підготовки й приховування кримінального правопорушення.

Щодо окремих складових способу вчинення зазначимо таке. Зокрема, В. Соловійов вказує на те, що втягнення неповнолітніх відрізняється специфікою механізму індивідуальної злочинної поведінки. Для досягнення мети злочинцем використовується чотирикомпонентна модель впливу на неповнолітнього: залучення в кримінальний контакт; використання фонових чинників; вплив на потенційно віктимогенні «мішені»; стимулювання активності неповнолітнього у сфері «секс-бізнесу». Сумарним результатом дії перерахованих компонентів є схилення до заняття проституцією [8, с. 6].

О. Сажаяєв зазначає, що для пізнання сутності розглянутого діяння як об'єкта криміналістичного дослідження важливе значення має формулювання поняття

безпосереднього об'єкта дослідження: систематичного втягнення неповнолітнього у вчинення антигромадських дій [9, с. 193].

Зі свого боку, Д. Флорія зазначає, що у процесі втягнення підлітка до скоєння злочину дорослі вдаються до таких підготовчих дій: підбір підлітків, яких з найбільшою ймовірністю можна залучити до вчинення злочину (робиться ставка на неповнолітніх, які раніше вчиняли протиправні діяння); проведення бесід, прищеплювання інтересу до «злочинної романтики»; вчинення дій, що послаблюють контроль підлітка над своїми діями (спільне вживання алкоголю, наркотиків); ознайомлення та навчання неповнолітніх різних способів здійснення конкретних злочинів, пошук об'єкта злочинного посягання, розподіл ролей між неповнолітніми, навчання підлітків способам приховування слідів злочину, викраденого майна; придбання, приготування знарядь і засобів вчинення злочину, отримання їх у дорослих втягувачів [10, с. 164]. Тобто визначеними підготовчими діями злочинець формує у неповнолітнього злочинний інтерес і нахили, що дозволяють втягнути його до скоєння конкретного кримінального правопорушення.

А. Ікаєв серед підготовчих дій до втягнення в злочинну діяльність неповнолітнього виокремлює такі: 1) підбір неповнолітніх, яких можна залучити до вчинення злочину, передусім тих, які раніше вчиняли протиправні діяння (65,4 % кримінальних проваджень); 2) формування зацікавленості неповнолітнього в злочинній діяльності (фінансова винагорода, підвищення його авторитету) (62,5 %); 3) послаблення контролю неповнолітнього за власними діями (розпивання спиртних напоїв, уживання наркотичних засобів, психотропних речовин) (60,3 %); 4) ознайомлення неповнолітніх із способами вчинення злочинів, пошук об'єкта злочинного посягання, знарядь і засобів учинення злочинів, розподіл ролей між співучасниками, планування приховування слідів злочину та реалізації викраденого майна (52,2 %) [11, с. 7].

За результатами аналізу судово-слідчої практики було зроблено висновок, що втягувачі застосовували такі заходи щодо підготовки до вчинення кримінального правопорушення:

- планування протиправного діяння – 97 %;
- вибір об'єкта посягання – 76 %;
- підбір неповнолітніх осіб, яких необхідно втягнути у протиправну діяльність – 91 %;
- вибір засобів втягнення – 46 %;
- добір співучасників кримінального правопорушення – 32 %;
- розподіл ролей між співучасниками – 56 %;
- створення у неповнолітнього мотивації до заняття протиправною діяльністю – 65 %.

Загалом, втягненням неповнолітніх у злочинну діяльність (за наявності інших фактичних обставин) охоплюються випадки вчинення особою дій, спрямованих на формування у свідомості неповнолітнього своєрідної антисоціальної злочинної установки без виникнення наміру вчинити кримінальне правопорушення певного виду.

Способи втягнення неповнолітніх до скоєння злочину різні як за своєю суттю, так і за ступенем суспільної небезпечності. Зважаючи на останній критерій, окремі науковці їх поділяють на дві основні групи: способи, пов'язані і не пов'язані із застосуванням насильства чи погрозою його застосування [10, с. 163]. Випадки більш тяжкого застосування насильства матимуть власну кваліфікацію.

У Постанові Пленуму Верховного Суду України зазначається, що за змістом закону під втягненням неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність треба розуміти певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись іншою антигромадською діяльністю. Втягнення завжди передбачає наявність причинного зв'язку між діями дорослої особи і виникненням у неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії. Зазначений наслідок може досягатися за допомогою всіх видів фізичного насильства (заподіяння тілесних ушкоджень, мордування, катування тощо) і психічного впливу (погроза застосувати насильство, завдати матеріальних збитків, зганьбити в очах однолітків та товаришів, позбавити повсякденного спілкування, переконання, залякування, обман, шантаж, підкуп, розпалювання почуття помсти, заздрості або інших низьких почуттів; давання порад про місце й способи вчинення злочину або приховування його слідів; обіцянка приховати сліди злочину, забезпечити грошима, подарунками, розвагами тощо) [12].

Зокрема, на основі власного дослідження судово-слідчої практики О. Сокол визначила, що спосіб досліджуваного кримінального правопорушення складається з двох елементів: а) діяння – втягнення та б) способів втягнення – обіцянок, обману, погроз тощо. О. Сокол наголошує, що все різноманіття способів втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність можна класифікувати за різними підставами: на пов'язані і не пов'язані із застосуванням насильства чи загрози його застосування; засновані на характері вчинення впливу на свідомі і несвідомі сфери психіки неповнолітнього (психічне зараження, навіювання, переконання, примус); на виконання функцій залучення за схемами «один втягувач – один або кілька неповнолітніх» або «група втягувачів – один або кілька неповнолітніх» [13, с. 175].

А вже О. Сажаєв серед способів втягнення неповнолітнього у вчинення антисуспільних дій виділяє такі: а) способи, прямо зазначені в диспозиції статті; б) способи, що встановлюються під час розслідування злочину. Водночас у кожній антигромадській дії є властиві тільки їй способи втягнення неповнолітніх [9, с. 194].

Інші науковці акцентують на тому, що втягнення полягає у впливі на свідомість конкретного неповнолітнього завдяки переконуванню в доцільності, вигідності певної поведінки. Воно здійснюється шляхом умовлянь, залякування, підкупу, обману, розпалювання почуття помсти, заздрості або інших низьких спонукань, розповідей про легкість і доступність певних дій, навчання способам та прийомам їх виконання тощо [14, с. 58].

Доречно наголошує О. Полікашина на тому, що саме недоведеність способу втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність є підставою для виправдувальних вироків у досліджуваній категорії справ [15, с. 15].

Тому судам необхідно враховувати, що серед різноманітних способів втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність найбільш небезпечним є примушування до вчинення конкретного суспільно небезпечного діяння. У випадках, коли таке примушування супроводжувалося мордуванням, катуванням, заподіянням середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень, погрозою вбивством, умисним знищенням або пошкодженням майна тощо, відповідальність повинна наставати за сукупністю вчинених злочинів [12].

Крім того, необхідно акцентувати, що найбільш поширеним способом втягнення є такий ненасильницький спосіб, як «пропозиція» вчинити антигромадську дію. Однак на практиці часто виникають труднощі під час характеристики і доведенні цього способу залучення. Позиція про безумовне визнання як способу залучення будь-якої пропозиції дорослого, адресованого неповнолітньому, вчинити антигромадську дію, неправильна. Правильніше говорити про те, що пропозиція вчинити антигромадську дію може являти собою спосіб втягнення, якщо саме воно порушило (зміцнило) бажання (рішучість, прагнення) неповнолітнього здійснити одну з форм антигромадських дій. Необхідно ретельно з'ясовувати характер взаємовідносин між дорослим і підлітком, чи усвідомлював дорослий, що своїми діями залучає неповнолітнього в антигромадську поведінку. Ці дані можуть мати суттєве значення для встановлення ролі дорослого у втягненні неповнолітнього у вчинення антигромадської дії. Якщо дорослий не знав про неповноліття особи, залученого ним у вчинення антигромадських дій, він не може підлягати кримінальній відповідальності [16, с. 122].

На основі аналізу судово-слідчої практики нами було визначено основні способи втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність, зокрема:

- використання або погроза використання фізичного насильства (побиття, завдання тілесних ушкоджень);
- психічний примус (погроза завдати матеріальних збитків, зганьбити в очах однолітків та товаришів, залякування);
- зловживання особою матеріальною або іншою залежністю від неї неповнолітнього;
- компрометація чи шантажування (погроза видати компрометуючу інформацію інтимного чи особистісного характеру);
- обіцянка винагороди за вчинене протиправне діяння;
- розпалювання низьких почуттів (помсти, заздрості).

Щодо дій щодо приховування наслідків кримінального правопорушення, то Р. Белкін, говорячи про детермінацію способу приховування злочину, відмічає такі моменти: визначають спосіб вчинення злочину впливають ті ж фактори. Зокрема,

об'єктивна обстановка його вчинення; фактори, що характеризують місце і час вчинення дій, що становлять переважно соціальні, побутові, виробничі та інші позиції; якість та властивості матеріальних об'єктів на місці приховування злочину; метеорологічні умови і час приховування [17, с. 774].

А вже А. Ікаєв зазначає, що дії, спрямовані на приховування втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (траплялися у 89,3 % кримінальних проваджень), згруповано так: 1) приховування факту вчинення злочину. Це знищення чи маскуванню матеріальних джерел інформації про злочин, переховування від органів досудового розслідування, відмова від дачі показань чи надання завідомо неправдивих показань, забезпечення алібі, наведення підозри на сторонню особу; 2) приховування матеріальних об'єктів: предметів злочинного посягання (викрадені речі, гроші), речових доказів (засобів і знарядь учинення злочину); 3) спотворення ідеальних слідів (погрози неповнолітньому потерпілому й свідкам, шантаж, залякування неповнолітнього потерпілого та його близьких) [11, с. 7–8].

Зі свого боку, В. Коновалова акцентує на тому, що психічна напруженість під час застосування різних способів приховування і наявність об'єктивних чинників, що створюють певні, непередбачені перешкоди, порушують навіть ретельно продуману логіку приховування і створюють для злочинця можливість допущення безлічі промахів, з одного боку, і одержання важливої інформації для слідчого – з іншого [18, с. 21].

На основі аналізу судово-слідчої практики нами було визначено основні способи приховування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень: знищення слідів протиправного діяння – 72 %, використання компрометуючих матеріалів – 32 %, висунення неправдивого алібі – 43 %, давання неправдивих показань – 52 %, відмова від дачі свідчень – 34 %, вплив на сумлінних учасників кримінального процесу, насамперед свідків і потерпілих – 38 %.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що спосіб втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність містить низку взаємопов'язаних елементів, які в своїй сукупності слугують для більш ефективного проведення окремих процесуальних дій.

Констатуємо вищезазначене, треба наголосити на тому, що способи втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність є важливим елементом криміналістичної характеристики, завдяки якому можливо будувати тактику проведення окремих СРД, НСРД та інших процесуальних дій. Вказана складова має важливе значення для розуміння досліджуваної наукової категорії.

Список використаних джерел

1. Зуйков Г. Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления : автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / МГУ. Москва, 1970. 31 с.
2. Зав'ялов С. М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / НАВСУ. Київ, 2005. 20 с.
3. Гаврилин Ю. В. Расследование преступлений против личности и собственности : учеб. пособие. Москва : Ось-89, 2006. 384 с.
4. Кирюха Д. Є. Особливості профілактичної діяльності слідчого за матеріалами розслідування створення або утримання місць розпусти і звідництва. *Криміналістика у протидії злочинності : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 жовт. 2009 р.)*. Київ : Хай-Тек Прес, 2009. С. 353–359.
5. Кудрявцев В. Н. Генезис преступления. Опыт криминологического моделирования. Москва : ФОРУМ-ИНФРА-М, 1998. 215 с.
6. Журавель В. А. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : наук.-практ. посібник. Харків : ТОВ «Одіссей», 2005. 112 с.
7. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підруч. Київ : Кондор, 2005. 558 с.
8. Соловьев В. С. Предупреждение вовлечения несовершеннолетних в занятие проституцией (по материалам Центрального федерального округа) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Воронеж. ин-т МВД Российской Федерации. Воронеж, 2013. 18 с.
9. Сажаев А. М. Методика расследования вовлечения несовершеннолетнего в совершение антиобщественных действий : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Омская академия МВД России. Омск, 2002. 258 с.
10. Флоря Д. Ф. Расследование вовлечения несовершеннолетних в совершение преступлений : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Московская академия МВД России. Москва, 2002. 195 с.
11. Ікаєв А. Р. Розслідування втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія

управління персоналом». Київ, 2020. 20 с.

12. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 27.02.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04#Text>.

13. Сокол Е. В. Организационно-тактические особенности расследования вовлечения несовершеннолетних в совершение преступления : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Краснодарский ун-т МВД России. Краснодар, 2006. 213 с.

14. Кондратов Д. Ю. Відмежування втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК України) від суміжних складів злочинів. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2014. № 6. С. 5–62.

15. Поликашина О. В. Расследование вовлечения несовершеннолетних в совершение преступлений и антиобщественных действий : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Государственное учреждение «Всероссийский научно-исследовательский институт Министерства внутренних дел России». Москва, 2004. 26 с.

16. Сокол Ю. В. К вопросу о способах вовлечения несовершеннолетнего в совершение антиобщественных действий. *Вестник Краснодарского университета МВД России*. 2009. № 4. С. 120–123.

17. Курс криминалистики : учеб. пособие для вузов, 3-е изд., доп. Москва : ЮНИТИ-ДАНА ; Закон и право. 2001. 846 с.

18. Коновалова В. Е. Убийство: искусство расследования : монограф. Харьков : Факт, 2001. 156 с.

19. Kramarenko Yu. Organized crime as a social system: characteristics and trends. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2021. Volume 1. P. 104–116.

Надійшла до редакції 13.12.2021

References

1. Zuykov, G. G. (1970) Kriminalisticheskoye ucheniye o sposobe soversheniya prestupleniya [Forensic doctrine of the method of committing a crime] : avtoref. diss. ... d-ra yurid. nauk : 12.00.09 / MGU. Moscow, 31 p. [in Russ.].

2. Zavyalov, S. M. (2005) Spisib vchynennya zlochynu: suchasni problemy vyvchennya ta vykorystannya u borot'bi zi zlochyynnisty [Method of crime: modern problems of study and use in the fight against crime] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / NAVSU. Kyiv, 20 p. [in Ukr.].

3. Gavrilin, Yu. V. (2006) Rassledovaniye prestupleniy protiv lichnosti i sobstvennosti [Investigation of crimes against the person and property] : ucheb. posobiye. Moscow : Os'-89, 384 p. [in Russ.].

4. Kyryukha, D. Ye. (2009) Osoblyvosti profilaktychnoyi diyal'nosti slidchoho za materialamy rozsliduvannya stvorenniya abo utrymannya mist' rozpusty i zvidnytstva [Features of preventive activities of the investigator on the materials of the investigation of the creation or maintenance of places of debauchery and pimping]. *Kryminalistyka u protydyi zlochyynosti : tezy dop. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 16 zhovt. 2009 r.)*. Kyiv : Khay-Tek Pres, pp. 353–359. [in Ukr.].

5. Kudryavtsev, V. N. (1998) Genezis prestupleniya. Opyt kriminologicheskogo modelirovaniya [Genesis of crime. Experience in criminological modeling]. Moscow : FORUM-INFRA-M, 215 p. [in Russ.].

6. Zhuravel', V. A. (2005) Rozsliduvannya lehalizatsiyi (vidmyvannya) dokhodiv, oderzhanykh zlochyynnym shlyakhom [Genesis of crime. Experience in criminological modeling] : nauk.-prakt. posibnyk. Kharkiv : TOV «Odissey», 112 p. [in Ukr.].

7. Saltevs'kyy, M. V. (2013) Kryminalistyka (u suchasnomu vykladi) [Forensics (in modern terms)] : pidruch. Kyiv : Kondor, 2005. 558 p. [in Ukr.].

8. Solov'ev, V. S. (2013) Preduprezhdeniye вовлечениа несовершеннолетних в заныатиe проститутсыey (po materialam Tsentral'nogo federal'nogo okruga) [Prevention of the involvement of minors in prostitution (according to the Central Federal District)] : avtoref. dis. ... kand. yurid. nauk : 12.00.09 / Voronezh. yn-t MVD Rossiyskyoy Federatsyi. Voronezh, 18 p. [in Russ.].

9. Sazhayev, A. M. (2002) Metodika rassledovaniya вовлечениа несовершеннолетнего в соversheniye antiobshchestvennykh deystviy [Methods of investigation of involvement of the minor in commission of antisocial actions] : diss. ... kand. yurid. nauk : 12.00.09 / Omskaya akademiya MVD Rossii. Omsk, 258 p. [in Russ.].

10. Florya, D. F. (2002) Rassledovaniye вовлечениа несовершеннолетних в соversheniye prestupleniy [Investigation of involvement of minors in commission of crimes] : dis. ... kand. yurid. nauk : 12.00.09 / Moskovskaya akademiya MVD Rossii. Moscow, 195 p. [in Russ.].

11. Ikayev, A. R. (2020) Rozsliduvannya vtyahennya nepovnlitnikh u zlochyynu diyal'nist' [Investigation of the involvement of minors in criminal activity] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / PrAT «Vyshchyy navchal'nyy zaklad «Mizhrehional'na akademiya upravlinnya personalom». Kyiv, 20 p. [in Ukr.].

12. Pro zastosuvannya sudamy zakonodavstva pro vidpovidal'nist' za vtyahennya nepovnlitnikh u zlochyynu chy inshu antyghromads'ku diyal'nist' [On the application by courts of the legislation on liability for the involvement of minors in criminal or other anti-social activities] :

Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy № 2 vid 27.02.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04#Text>. [in Ukr.].

13. Sokol, Ye. V. (2006) Organizatsyonno-takticheskiye osobennosti rassledovaniya vovlecheniya nesovershennoletnikh v soversheniye prestupleniya [Organizational and tactical features of the investigation of the involvement of minors in the commission of a crime] : dys. ... kand. yurid. nauk : 12.00.09 / Krasnodarskiy un-t MVD Rossii. Krasnodar, 213 p. [in Russ.].

14. Kondratov, D. Yu. (2014) Vidmezhuvannya vtyahnennya nepovnoletnikh u zlochynn diyal'nist' (st. 304 KK Ukrainy) vid sumizhnykh skladiv zlochyniv [Separation of the involvement of minors in criminal activity (Article 304 of the Criminal Code of Ukraine) from related crimes]. *Visnyk Kryminolohichnoyi asotsiatsiyi Ukrainy*. № 6, pp. 5–62. [in Ukr.].

15. Polikashyna, O. V. (2004) Rassledovaniye vovlecheniya nesovershennoletnikh v soversheniye prestupleniy i antiobshchestvennykh deystviy [Investigation of the involvement of minors in the commission of crimes and anti-social actions] : avtoref. dys. ... kand. yurid. nauk : 12.00.09 / Hosudarstvennoye uchrezhdeniye «Vserossiyskiy nauchno-issledovatel'skiy institut Ministerstva vnutrennikh del Rossii». Moscow, 26 p. [in Russ.].

16. Sokol, Yu. V. (2009) K voprosu o sposobakh vovlecheniya nesovershennoletnego v soversheniye antiobshchestvennykh deystviy [On the issue of ways to involve a minor in anti-social actions]. *Vestnik Krasnodarskogo universiteta MVD Rossii*. № 4, pp. 120–123. [in Russ.].

17. Kurs kriminalistiki [Course of forensics] : ucheb. posobiye dlya vuzov, 3-ye izd., dop. Moscow : YuNITI-DANA ; Zakon i pravo. 2001. 846 p. [in Russ.].

18. Konovalova, V. Ye. (2001) Ubiystvo: iskusstvo rassledovaniya [Murder: the art of investigation] : monograf. Kharkiv : Fakt, 156 p. [in Russ.].

19. Kramarenko, Yu. (2021) Organized crime as a social system: characteristics and trends. *Philosophy, Economics and Law Review*. Vol. 1, pp. 104-116.

ABSTRACT

Volodymyr Prylovskiy. Criminal analysis of ways of involving juveniles in illegal activities.

The article examines some aspects of the forensic characteristics of the involvement of minors in illegal activities. The method of committing a criminal offense is considered as an element of the forensic characterization of the specified illegal act, as well as the connection with other elements. The views of scientists on the formulation and interpretation of this element of forensic characteristics in relation to both illegal (criminal) activities and certain types of criminal offenses are considered.

On the basis of research of judicial and investigative practice the basic ways of involvement of minors in illegal activity are defined, in particular:

- use or threat of use of physical violence (beating, infliction of bodily harm);
- mental coercion (threat of material damage, disgrace in the eyes of peers and comrades, intimidation);
- abuse of material or other dependence of a minor;
- compromising or blackmailing (threat to disclose compromising information of an intimate or personal nature);
- promise of reward for the committed illegal act;
- incitement of low feelings (revenge, envy).

As a result, it is noted that the method of involving minors in illegal activities consists of a number of interrelated elements, which together serve to more effectively conduct certain procedural actions.

Noting the above, it is emphasized that the ways of involving minors in illegal activities are an important element of forensic characterization, due to which it is possible to build tactics for individual SRD, NSRD and other procedural actions. This component is important for understanding the research category.

Keywords: *juvenile, illegal activity, forensic characterization, investigation, involvement, method (s), criminal offense.*